

УДК 378.147(045)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2023.38.11857>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЯК ОСНОВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

Анна Жукова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, UA–79000
anna.havrylenko@lnu.edu.ua*

Розглянуто специфіку організації та проведення педагогічного експерименту як головного інструменту дослідження лідерської компетенції у студентів. Актуальність заявленої у статті проблеми зумовлена тим, що на сучасному етапі зростає потреба формування у здобувачів освіти лідерської компетенції, а відповідно, виникає необхідність її дослідження. Мета статті полягає в дослідженні педагогічного експерименту як важливого інструменту дослідження лідерської компетенції у студентів. Основними результатами, які були отримані в рамках цього наукового дослідження, варто вважати обґрунтування сутності поняття «педагогічний експеримент», аналіз можливостей педагогічного експерименту у дослідженні лідерської компетенції у здобувачів освіти та характеристику особливостей організації та проведення педагогічного експерименту як інструменту для виконання дослідження лідерської компетенції. З'ясовано, що педагогічний експеримент – ефективний інструмент дослідження лідерської компетенції студентів тільки у тому випадку, якщо він чітко спланований, дотримано всіх основних етапів його організації та проведення, правильно співвіднесено форми та методи організації експериментальної роботи та дібрано доцільні прийоми й шляхи реалізації експериментальної роботи. Результати цього наукового дослідження, а також сформульовані на їхній основі висновки становлять практичну цінність для викладачів вищих освітніх закладів та закладів фахової передвищої освіти, вчителів, а також інших педагогічних працівників та науковців, які займаються вивченням проблем лідерства, формуванням лідерської компетенції та способів і шляхів дослідження лідерської компетенції.

Ключові слова: педагогічний експеримент, лідерська компетенція, лідерські якості, лідерство, студентська молодь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні важливим завданням кожного закладу освіти є не тільки всебічний та гармонійний розвиток студента як особистості, а й формування у нього лідерської компетенції, що передбачає

здатність вести за собою інших людей, швидко пристосовуватися до динамічних змін у навколишньому світі, відшукувати правильні рішення у складних професійних та життєвих ситуаціях, швидко розв'язувати різноманітні проблеми, бути наполегливим, цілеспрямованим та рішучим [1, с. 252]. Така важливість формування лідерської компетенції у здобувачів освіти потребує наявності широкого арсеналу інструментів та засобів її дослідження, які б дали змогу проаналізувати глибину розуміння студентами поняття лідерства й лідерської компетенції, дослідити рівень розвитку у них лідерських якостей та здібностей тощо [3]. Одним з інструментів дослідження лідерської компетенції у здобувачів освіти є педагогічний експеримент, проте у сучасній науковій літературі немає праць, присвячених аналізу його можливостей, специфіки та значення для дослідження лідерської компетенції, що й визначає актуальність цього дослідження та його новизну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що сучасні українські вчені активно займаються розглядом теоретичних засад педагогічного експерименту, до таких учених належать: Т. Алексеєнко, І. Гавриш, С. Гончаренко, О. Жосан, Т. Кожухова, В. Сушанко, В. Шпалінський та ін. Зарубіжні дослідники, серед яких Дж. Гласс, Д. Кемпбелл, Дж. Стенлі та інші, зосереджуються, головне, на аналізі різноманітних аспектів педагогічного експерименту як наукового методу дослідження, теж залишаючи поза увагою проблему застосування педагогічного експерименту як інструменту дослідження лідерської компетенції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей організації та проведення педагогічного експерименту як головного інструменту дослідження лідерської компетенції у здобувачів освіти. Для досягнення поставленої мети потрібно виконати чимало завдань, серед яких: 1) розглянути сутність педагогічного інструменту; 2) дослідити можливості педагогічного експерименту як інструменту дослідження лідерської компетенції; 3) охарактеризувати особливості організації та проведення педагогічного експерименту для дослідження лідерської компетенції здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Насамперед уважаємо за доцільне розглянути сутність поняття «педагогічний експеримент». Варто одразу зауважити, що в науковій літературі сьогодні існує безліч різноманітних визначень цього поняття.

Наприклад, Е. Панасенко [4, с. 9] вважає, що педагогічний експеримент є одним із головних методів науково-педагогічного дослідження. Він є процесом та результатом наукової діяльності, що скерований на здобуття нових суспільно значущих знань про закономірності, структуру, механізм

виховання і навчання, теорію та історію педагогіки, методiku організації навчально-виховної роботи, її зміст, принципи, організаційні форми та методи. Е. Панасенко також стверджує, що педагогічний експеримент – один з видів пізнавальної діяльності, головне завдання якого полягає у виробленні нових знань про освітні явища та процеси й характеризується відтворюваністю, об'єктивністю, точністю та доказовістю.

Крім того, на думку Е. Панасенко, педагогічний експеримент є найбільш точним методом наукового дослідження, завдяки використанню якого з'являється можливість структурувати цілісні явища на складові елементи, варіювати умови для їхнього функціонування, дослідити розвиток окремих зв'язків, а також точніше фіксувати результати явищ або процесів, які вивчаються [4, с. 10].

На переконання Н. В. Захарченко [2, с. 230], педагогічний експеримент – це науково обґрунтована та добре продумана система організації педагогічного процесу, скерована на відкриття нового педагогічного знання перевірки та обґрунтування завчасно розроблених наукових припущень гіпотез.

Підласий І. П. [5] вважає, що педагогічний експеримент є науково-поставленим досвідом перетворення педагогічного процесу в точно визначених умовах.

Гончаренко С. У. висловлює думку, що педагогічний експеримент – це метод пізнання, за допомогою якого досліджують педагогічні факти, явища, досвід. На переконання вченого, педагогічний експеримент порівняно з іншими методами наукового дослідження дає можливість більш точно перевірити ефективність педагогічних інновацій, порівняти важливість різних факторів у освітньому процесі та обрати оптимальні з них [1].

Беручи до уваги усі вищезазначені думки й погляди науковців, ми трактуємо педагогічний експеримент як метод вивчення педагогічної практики, що націлений на перевірку висунутої гіпотези, яка удосконалюється в природних та штучних, контрольованих та керованих умовах, результатом якого є нові знання, що містять певні суттєві фактори, які впливають на результати педагогічної діяльності.

Ми вважаємо, що педагогічний експеримент є головним інструментом дослідження лідерської компетенції студентів, оскільки він дає змогу одержати нові знання про рівень розвитку лідерської компетенції у здобувачів освіти, розробити та апробувати певні нововведення, виявити організаційно-методичні, організаційно-педагогічні та психолого-педагогічні умови формування лідерської компетенції у студентів. Однак для одержання достовірних результатів потрібно чітко усвідомлювати послідовність організації, проведення та етапів педагогічного експерименту,

співвідношення методів та форм організації експериментальної роботи, специфічні шляхи та прийоми її реалізації.

Щоб провести педагогічний експеримент дослідження лідерської компетенції студентів, потрібно взяти до уваги його основні етапи та компоненти, а також уміти вимірювати й ураховувати всі фактори, що можуть вплинути на його проведення та результати. Проведення такого експерименту складається з декількох головних етапів:

1. Підготовчий етап проведення експерименту.
2. Етап організаційно-технічної підготовки.
3. Дослідницький етап педагогічного експерименту.
4. Обробка отриманих даних дослідження.
5. Інтерпретація даних дослідження та формулювання висновків.

Підготовчий етап проведення педагогічного експерименту дослідження лідерської компетенції у студентів передбачає вивчення стану актуальних проблем лідерства, які потребують розв'язання за допомогою цього експерименту, планування, постановку проблеми дослідження, визначення предмета та об'єкта дослідження, вивчення науково-методичної літератури з проблеми дослідження.

Варто зауважити, що підготовчий етап є дуже важливим етапом педагогічного експерименту дослідження лідерської компетенції у студентів, адже на ньому відбувається планування експерименту [6, с. 19]. Під час планування цього педагогічного експерименту дослідник повинен визначити кількість досліджуваних, способи добору досліджуваних, етапи проведення експерименту, вірогідність одержаних результатів та правильну їх інтерпретацію [7, с. 121].

Етап організаційно-технічної підготовки передбачає добір потрібних експериментальних матеріалів, до прикладу, експериментальних завдань, анкет, тестів тощо, їх тиражування, практичне комплектування експериментальних та контрольних груп. Крім того, на цьому етапі відбувається визначення завдань та цілей, побудова гіпотез та конструювання плану-програми педагогічного експерименту.

Дослідницький етап педагогічного експерименту чітко повинен бути розподілений на три стадії: констатувальний, формувальний та контрольний експеримент, кожен з яких має свої конкретні цілі. Зокрема, констатувальний експеримент націлений на визначення фактичного стану та рівня тих чи інших психолого-педагогічних особливостей контингенту на момент проведення дослідження, приміром, проведення діагностики наявного стану розвитку лідерської компетенції у здобувачів освіти або виявлення у студентів певного кола знань з проблемами лідерства, а також ступеню розвитку у них лідерських якостей.

Формувальний експеримент скерований на вивчення психолого-педагогічного явища безпосередньо в процесі спеціально організованого експериментального навчання та виховання, активного формування тих чи інших психолого-педагогічних особливостей.

Контрольний експеримент проводять після того, як одержані результати формувального експерименту з групою студентів такого самого віку, перебувають у подібних умовах навчання та виховання, але з ними не проводили формувальний експеримент (застосовують ту саму методику, що і в констатувальному експерименті). Його мета полягає в порівнянні одержаних результатів з результатами формувального експерименту.

Обробка отриманих даних дослідження передбачає використання математичного апарату, зокрема застосування різних статистичних прийомів, формул, способів кількісних розрахунків та головних положень теорії ймовірностей з метою узагальнення, зведення в систему, виокремлення прихованих закономірностей серед кількісних показників, які отримані під час експерименту. Методи статистичної обробки дають змогу зробити висновки про достовірність здобутих результатів щодо підтвердження гіпотези, яка була висунута на початку.

Інтерпретація даних дослідження та формулювання висновків передбачає витлумачення отриманих результатів педагогічного експерименту, їх наукове обґрунтування, визначення тенденцій та закономірностей лідерської компетенції, а також формулювання висновків стосовно підтвердження або спростування гіпотези.

Головними сутнісними ознаками педагогічного експерименту дослідження лідерської компетенції у здобувачів освіти, на наше переконання, є такі:

- наявність гіпотези;
- орієнтація на одержання нового знання, що вміщує виокремлення чинників, які впливають на результати педагогічної діяльності;
- використання мови науки для описання експериментальної діяльності; розроблення програми експерименту;
- створення експериментальних розробок;
- забезпечення достовірності та відтворюваності результатів експерименту тощо [4, с. 12].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, можемо зробити висновок, що педагогічний експеримент є методом вивчення педагогічної практики, який направлений на перевірку висунутої гіпотези, що удосконалюється в природних та штучних, контрольованих та керованих умовах, результатом якого є нові знання, які містять певні суттєві фактори, що впливають на результати педагогічної діяльності. Педагогічний експеримент – це ефективний

інструмент дослідження лідерської компетенції у студентів. Проте результативність педагогічного експерименту дослідження лідерської компетенції у здобувачів освіти залежить від того, наскільки він чітко й правильно спланований та організований, чи дотримана послідовність етапів його проведення, чи коректне співвідношення форм та методів організації експериментальної роботи, чи дібрано доцільні прийоми та шляхи реалізації експериментальної роботи. Тому для дослідження лідерської компетенції у студентів за допомогою педагогічного експерименту потрібно відповідально підійти до його організації та проведення, брати до уваги усі чинники та використовувати цілий спектр його засобів та технологій.

1. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі. Київ: Вища школа, 2003. 323 с.

2. Захарченко Н. В. Експеримент як один із методів психолого-педагогічного дослідження. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. 2014. № 39. С. 230–234.

3. Мулявка К. Ю., Сергєєнкова О. П. Лідерські компетенції як навички фахівця XXI століття. Наукові здобутки студентів Інституту людини. 2017. № 1(7). С. 1–9.

4. Панасенко Е. Педагогічний експеримент: становлення та розвиток у повоєнну добу. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. праць. Слов'янськ, 2016. С. 5–17.

5. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Київ: Слово, 2004. 616 с.

6. Худолій О. М. Педагогічний експеримент. Вчитель. 2010. № 12. С. 19–28.

7. Товстон'ятко Ф. Ф., Люта Д. А. Педагогічний експеримент як основа формування готовності майбутніх фахівців з туризмознавства. Молодий вчений. 2019. № 4.1 (68.1). С. 120–123.

References

1. Honcharenko, S. U. (2003). *Metodyka navchannia i naukovykh doslidzhen' u vyschij shkoli*. Kyiv: Vyscha shkola.

2. Zakharchenko, N. V. (2014). Eksperyment iak odyz iz metodiv psykhologo-pedahohichnoho doslidzhennia. *Suchasni informatsijni tekhnolohii ta innovatsijni metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk. prats'*, 39, 230–234.

3. Muliavka, K. Yu., Serhieienkova, O. P. (2017). Liders'ki kompetentsii iak navychky fakhivtsia KhKhI stolittia. *Naukovi zdobutky studentiv Instytutu liudyny*, 1(7), 1–9.
4. Panasenko, E. (2016). Pedahohichnyj eksperyment: stanovlennia ta rozvytok u povoiennu dobu. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni j metodychni aspekty: zbirnyk naukovykh prats'*. Slov'ians'k.
5. Pidlasyj, I. P. (2004). *Praktychna pedahohika abo try tekhnolohii*. Kyiv: Slovo.
6. Khudolij, O. M. (2010). Pedahohichnyj eksperyment. *Vchytel'*, 12, 19–28.
7. Tovstop'iatko, F. F., Liuta, D. A. (2019). Pedahohichnyj eksperyment iak osnova formuvannia hotovnosti majbutnikh fakhivtsiv z turyzmoznavstva. *Molodyj vchenyj*, 4.1 (68.1), 120–123.

Стаття: надійшла до редколегії 26.04.2023

доопрацьована 29.05.2023

прийнята до друку 11.06.2023

SPECIFICS OF ORGANIZING AND CONDUCTING A PEDAGOGICAL EXPERIMENT AS THE MAIN TOOL FOR STUDYING STUDENTS' LEADERSHIP COMPETENCE

Anna Zhukova

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, UA-79000
anna.havrylenko@lnu.edu.ua*

The article is devoted to the specifics of organizing and conducting a pedagogical experiment as the main tool for studying students' leadership competence. The relevance of the problem stated in the article is determined by the fact that at the current stage, the need for formation of students' leadership competence is growing, and accordingly, the need for its study arises. The purpose of the article is to analyze the pedagogical experiment as an important tool for researching students' leadership competence. The main results that were obtained within the framework of this scientific research should be considered the substantiation of the essence of the concept of «pedagogical experiment», the analysis of the possibilities of the pedagogical experiment in the study of students' leadership competence, and the characteristics of the organization and conduct of the pedagogical experiment as a tool for researching leadership competence. It has been established that a pedagogical experiment is an effective tool for researching the leadership competence of students only if it is clearly planned, all the main stages of its organization and implementation are observed, the forms and methods of organizing experimental work are correctly correlated, and appropriate techniques and ways of implementing experimental

work are selected. The results of this scientific study, as well as the conclusions formulated on their basis, are of practical value for teachers of higher educational institutions and institutions of professional pre-higher education, school teachers, as well as other educators and researchers interested in the study of leadership problems, the formation of leadership competence, and research methods of leadership competence.

Keywords: pedagogical experiment, leadership competence, leadership qualities, leadership, student youth.